

Advies kwalificatiedossier DTP/Mediamaken

Juni 2019

1. Inleiding

Op 18 december 2018 heeft SBB een nieuwe werkwijze doelmatigheid geadviseerd aan de minister van OCW. Met deze werkwijze nemen onderwijs en bedrijfsleven in SBB voortaan de regie en trekken ze samen op bij grote vraagstukken rond de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen, de afstemming over het benodigde aantal opleidingen, studenten en de actualiteit van deze opleidingen.

De eerste kwalificaties die de werkwijze doelmatigheid doorlopen, maken deel uit van de dossiers Specialist Mode/Maattechniek, Artiesten, DTP en Mediavormgeving. De adviezen betreffen schooljaar 2020/2021 en verder.

Dit is het advies over het kwalificatiedossier DTP/Mediamaken. Dit advies is tot stand gekomen in afstemming met de sectorkamer ICT en creatieve industrie en het marktsegment Communicatie, media en design.

2. Samenvatting feiten en cijfers

CMMBO

In het advies "Arbeidsmarktperspectief van creatieve mbo-opleidingen" ziet de Commissie macrodoelmatigheid mbo (CMMBO) voor de opleidingen gebaseerd op de kwalificatiedossiers DTP en Artiesten structureel onvoldoende arbeidsmarktperspectief en adviseert de minister deze kwalificatiedossiers te beëindigen en relevante elementen te verwerken in andere dossiers. De redenen voor beëindiging verschillen per dossier. De arbeidsmarktrelevantie van het kwalificatiedossier DTP raakt door met name technologische ontwikkelingen achterhaald. Daarnaast biedt deze smalle, meer technisch geïntendeerde kwalificatie voor gediplomeerden minder mogelijkheden om uit te wijken naar andere sectoren. De commissie adviseert het huidige kwalificatiedossiers DTP te beëindigen. Door technologische ontwikkeling hebben de kwalificaties structureel onvoldoende arbeidsmarktperspectief.

SBB

De belangrijkste feiten en cijfers op een rij. Uitgebreide informatie is terug te vinden in de publicatie "Feiten en cijfers". In de werkwijze doelmatigheid is afgesproken dat naar de afgelopen 5 jaar wordt gekeken (de CMMBO kijkt naar een periode van 10 jaar). Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het aantal studenten, gediplomeerden en aanbieders biedt een periode van 5 jaar voldoende basis voor een gerede indruk van de trend.

Kernindicatoren werkwijze doelmatigheid:

Opleiding	CBS werk>12 uur	ROA werk op niveau	SBB Kans op werk
Medewerker DTP (niveau 2)	69%	82%	matig
Allround DTP-er (niveau 3)	72%	49%	matig

Beide opleidingen scoren onvoldoende op 2 van de 3 indicatoren. De Kans op werk (2019) is matig na afronden van beide opleidingen. In het algemeen geldt dat voor deze opleidingen de vraag naar recent gediplomeerden kleiner zal zijn dan het aanbod. In sommige regio's zullen de vraag naar en het aanbod van recent gediplomeerden in evenwicht zijn. De Kans op werk gaf in 2018 aan dat voor zowel niveau 2 als 3 voldoende banen beschikbaar waren in het verlengde van de opleiding. In 2019 is de Kans op werk teruggelopen naar matig.

Aantal studenten per kwalificatie per schooljaar:

Aantal studenten (aantal scholen)	schooljaar				
	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19
Dossierinschrijving	156 (2)	58 (1)	-	-	-
Medewerker DTP	429 (9)	330 (7)	370 (7)	317 (8)	391 (8)
Allround DTP	732 (18)	930 (17)	975 (19)	1.051 (18)	1.049 (17)
<i>Totaal</i>	<i>1.317</i>	<i>1.318</i>	<i>1.345</i>	<i>1.368</i>	<i>1440</i>

Doorstroom van gediplomeerden in schooljaar 2017/2018:

Doorstroom per opleiding	% doorstroom binnen mbo	% doorstroom naar hbo	% doorstroom overig	% doorstroom naar arbeidsmarkt
Allround DTP-er	46	0	1	53
Medewerker DTP	75	1	1	23

Medewerker DTP

- De landelijke verwachting Kans op Werk is matig voor studenten die nu aan de opleiding beginnen. Ten opzichte van vijf jaar geleden is het aantal studenten in zijn totaliteit afgenomen. Het laatste schooljaar is het aantal studenten gestegen ten opzichte van het jaar ervoor. In sommige regio's is de Kans op werk gunstiger, zoals in Zuidoost-Nederland (Brabant en Limburg).
- De opleiding Medewerker DTP heeft voornamelijk bol-studenten. Voor deze studenten is de Kans op stage in de meeste regio's ruim voldoende. In een tiental regio's is de Kans op stage voldoende en in vier regio's goed.
- Het aantal scholen dat deze opleiding aanbiedt is afgenomen. In het schooljaar 2014-15 boden 10 mbo-instellingen de opleidingen, in schooljaar 2018-19 zijn dat er 8. Daarnaast is in deze periode het aantal studenten afgenomen van 429 naar 391. In het schooljaar 2018-19 heeft één onderwijsinstelling minder dan 18 studenten.
- Drie onderwijsinstellingen hadden aangegeven het voornemen te hebben om per augustus 2017 met deze opleiding te starten (Nimeto Utrecht, Horizon College en ROC Drenthe College). Bij Horizon College is de opleiding dat jaar ook daadwerkelijk van start gegaan. De rechter heeft onlangs bepaald dat het Horizon College zijn DTP-opleidingen moet beëindigen. Er zijn verder geen voornemens bekend.
- In het schooljaar 2015-16 zijn er 133 gediplomeerden voor deze kwalificatie, in 2017-18 zijn er 120. De verwachting is dat dit aantal ongeveer gelijk zal blijven tot aan 2021-22.
- In het schooljaar 2017-18 stroomde 75% van de gediplomeerden door naar een opleiding met een hoger mbo-niveau. Naar verwachting zal dit aandeel tot 2020-21 gelijk blijven. In vergelijking met gediplomeerden van de andere opleidingen op niveau 2, gaan relatief veel gediplomeerden verder naar een andere opleiding. Het aandeel gediplomeerden dat blijft werken bij het leerbedrijf is twee keer zo groot als het gemiddelde voor bol-studenten van de opleidingen op niveau 2.

Allround DTP-er

- De landelijke verwachting Kans op werk is matig voor studenten die nu aan de opleiding beginnen. Ten opzichte van vijf jaar geleden is het aantal inschrijvingen toegenomen. Let wel op de verschillen per regio, in het zuiden van Nederland is de Kans op werk gunstiger.
- De opleiding Allround DTP-er heeft voornamelijk bol studenten. Voor deze studenten is de Kans op stage in de meeste regio's voldoende. In een vijftal regio's is deze matig, in zes regio's ruim voldoende.
- Het aantal scholen dat deze opleiding aanbiedt is afgenomen. In het schooljaar 2014-15 boden 18 mbo-instellingen de opleiding aan, in schooljaar 2018-19 zijn dat er 17. In deze periode is het aantal studenten wel toegenomen van 732 tot 1.049. In het schooljaar 2018-19 heeft één onderwijsinstelling minder dan 18 studenten.

- Zes onderwijsinstellingen hebben aangegeven het voornemen te hebben om per augustus 2017 met deze opleiding te starten, één is van start gegaan dat jaar. Voor augustus 2018 zijn er drie meldingen met het voornemen te starten.
- In het schooljaar 2015-16 zijn er 386 gediplomeerden voor deze kwalificatie, en in schooljaar 2017-18 zijn het er 324. De prognose is dat dit aantal toe zal nemen tot 459 in 2021-22. Deze stijging is groter dan gemiddeld voor de mbo-opleidingen op niveau 3.
- In het schooljaar 2017-18 stroomde ruim 46% van de gediplomeerden door naar een opleiding met een hoger niveau. Naar verwachting zal dit aandeel gelijk blijven tot 2020-21. Het aandeel gediplomeerden dat blijft werken bij het leerbedrijf is enigszins groter dan het gemiddelde voor bol-studenten van de opleidingen op niveau 3 (53%, resp. 43%).

Perspectief branche op toekomstige werkgelegenheid

Het A&O-fonds Grafimedia en GOC hebben begin 2019 een vacatureonderzoek uitgevoerd waarbij door Panteia 1.503 bedrijven in negen branches telefonisch werden geënquêteerd. Daarbij werden alle in 2018 vervulde vacatures geïnventariseerd. Uit het onderzoek van maart 2019 blijkt dat in geheel 2018 er totaal 416 vacatures voor dtp'ers waren. Dit is lager dan in 2017, toen waren er 534 vervulde vacatures. De meeste daarvan bij reclamebureaus en in de grafimedia. Ook bij copy-print, uitgeverijen en multimedia-bedrijven zijn dtp'ers aangenomen. Bij de andere branches gaat het om relatief kleine aantallen. Het instroompotentieel voor dtp'ers is afgenomen, maar ten gevolge van de vergrijzing ontstaan er toch vervangingsvacatures. GOC voorspelt dat in de toekomst eerder minder dan meer dtp'ers gevraagd zullen worden.

Het totaal aantal vervulde vacatures (baankansen) moet gedeeld worden met andere baanzoekers op de arbeidsmarkt. Het totaal aantal studenten is hoog ten opzichte van de opnamecapaciteit van de branches. Bij dtp'ers is er concurrentie met mbo-mediavormgevers die uitwijken naar dtp-vacatures bij gebrek aan vacatures op eigen niveau. Uit het schoolverlatersonderzoek van GOC uit 2012 blijkt dat 6% van de gediplomeerde dtp'ers na een jaar na diplomering als zzp'er werkzaam is.

Trends en ontwikkelingen

In het [Trendrapport ICT en creatieve industrie](#) van 2018, waarin meer dan 80 bronnen zijn geraadpleegd, worden de volgende ontwikkelingen genoemd die relevant zijn voor het kwalificatiedossier DTP:

- De creatieve industrie is in Nederland vooral geconcentreerd in de Noordelijke Randstad (Amsterdam, Utrecht, Hilversum en Amersfoort), Den Haag en Rotterdam (architectuur) en Eindhoven (design). De werkgelegenheid is de afgelopen jaren van 2007-2017 teruggelopen met 20%. Dit geldt met name voor de vaste banen. Het aantal zelfstandige beroepsbeoefenaren is toegenomen. In de grafimediabranche is de afname groot geweest. Bijna 15.000 banen zijn verdwenen. Ondanks het aantrekken van de economie zet deze daling verder door. Flexibilisering en een groot aantal zzp'ers zijn kenmerkend voor deze branche.
- De creatieve industrie is al langere tijd een sterke voorloper van een flexibele arbeidsmarkt. De afgelopen tien jaar is het aantal bedrijven met een flexibele schil van tijdelijk inzetbaar personeel sterk gegroeid en is ook het aantal mensen met een flexbaan sterk toegenomen (GOC). Ook het aandeel van zzp'ers in de totale werkgelegenheid binnen de creatieve industrie is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Voor 2013 waren de zzp'ers nog een minderheid in de werkgelegenheid, na 2013 vormen zij steeds vaker de meerderheid. Binnen de creatieve industrie zijn de kleine tot zeer kleine bedrijven bijzonder talrijk. Dat is een belangrijke factor om rekening mee te houden in het opleiden van mbo-professionals voor de creatieve economie (Kenniscentrum Creations 010).
- De noodzaak om voortdurend nieuwe kennis op te doen geldt erg sterk in de creatieve sector. Er gaat ook steeds meer aandacht uit naar harde vaktechnische skills. Samensmelting van verschillende beroepen in het domein van vormgeving leidt ertoe dat grenzen tussen opleidingen zullen vervagen. Gediplomeerden dienen een stevige basis binnen het eigen vakgebied te hebben en tegelijkertijd in staat te zijn over de grenzen van de vakdisciplines heen te kijken. Ook digitalisering en duurzaam ontwerpen en produceren zijn trends voor de nabije toekomst.

3. Wat weten we niet (qua cijfers)?

- Zicht op waar gediplomeerde studenten terechtkomen. Het aantal respondenten in het schoolverlatersonderzoek is beperkt. Goed alumni-onderzoek kan een oplossing zijn.
- Gegevens ontbreken over het actuele aantal recent gediplomeerde dtp'ers op het niveau van de kwalificatie dat als zzp'er werkt.

4. Samenvatting quick scan kwalificatie

Eind 2017 signaleert de sectorkamer ICT en creatieve industrie dat het dossier DTP geactualiseerd moet worden. Onderwijs en bedrijfsleven constateren dat rond dtp een verschuiving plaatsvindt: dtp'ers op zowel niveau 2 als niveau 3 werken niet alleen meer in traditionele drukkerijen maar bij verschillende soorten bedrijven in de creatieve industrie, zoals multimediabedrijven, reclame- en communicatiebedrijven en ook bij marketing afdelingen van grote bedrijven buiten de creatieve industrie. Ook de signbranche benoemt dat 1 op de 4 medewerkers in een signbedrijf een dtp-achtergrond heeft. De hoofdzakelijk uitvoerende taken worden door deze verschuivingen ook breder. Het verzorgen van digitale nieuwsbrieven, websitebeheer en bestanden gereedmaken voor productie zijn taken waar dtp'ers ook op worden ingezet. De dtp'er beheerst daarbij de softwarepakketten (ook via de cloud) die voor het uitvoeren van deze taken nodig zijn. Het bijzondere van dtp-werk is dat het zowel een technische als een creatieve component bevat.

In de eerste helft van 2018 hebben sociale partners geactualiseerde beroepeninformatie aangeleverd. Op basis hiervan heeft de sectorkamer ICT en creatieve industrie geconcludeerd dat een zelfstandig dossier van belang blijft en heeft de sectorkamer de opdracht gegeven het dossier nog in 2018 inhoudelijk te moderniseren. Bij de herziening van het dossier zijn experts namens onderwijs en bedrijfsleven nauw betrokken. De sectorkamer ICT en creatieve industrie heeft in december 2018 het kwalificatiedossier gevalideerd en het wordt per 1 juli 2019 vastgesteld door OCW. De nieuwe naam van het kwalificatiedossier is Mediamaken. Het bevat de twee kwalificaties: Mediamaker op niveau 2 en Allround mediamaker op niveau 3.

Een dtp'er op niveau 3 kan goed in de (productie)keten werken en denken en heeft vaak ook klantcontact. Op niveau 2 hebben de studenten minder klantcontact en gaat het meer om enkelvoudig werk. Het bedrijfsleven hecht waarde aan een medewerker op niveau 2. Er zijn beroepsbeoefenaren en er is vraag. Hierdoor is het dossier arbeidsmarktrelevant. Ook de Toetsingskamer heeft dit onafhankelijk vastgesteld. Daarnaast zien we bij niveau 2 een maatschappelijk bredere ontwikkeling: er is een substantiële groep jongeren die niet direct aan niveau 3 kan beginnen en ook tijd nodig heeft om zich tot volwaardig vakman te ontwikkelen. De opleiding medewerker DTP is voor deze studenten ook een ontwikkelstap, die past binnen de drievoudige kwalificering (beroep-doorstroom-maatschappij). Het merendeel (75%) van de dtp'ers op niveau 2 blijkt door te stromen naar niveau 3. Voor de 25% van de gediplomeerden die op zoek gaan naar werk, geeft de branche aan over voldoende opname capaciteit te beschikken.

De kern van het werk van de (Allround) Mediamaker blijft wat het was: opmaak en technische realisatie van media-uitingen. Mediamakers werken niet alleen in traditionele drukkerijen maar bij verschillende soorten bedrijven in de creatieve industrie, zoals reclame- en communicatiebureaus en ook bij marketing afdelingen van grotere bedrijven. De hoofdzakelijk uitvoerende taken vinden plaats in deze bredere contexten. De oorspronkelijke kerntaken zijn ongewijzigd. Er zijn wel wijzigingen in de werkprocessen.

5. Conclusie op basis van feiten en cijfers en quick scan

- Beide opleidingen scoren onvoldoende op twee van de drie signaleringsindicatoren.
- Het aantal gediplomeerden op niveau 3 groeit en stabiliseert op niveau 2.
- Het nieuwe dossier Mediamaken sluit inhoudelijk beter aan op de ontwikkelingen en de vraag van de arbeidsmarkt. Dit staat los van de kwantitatieve vraag op de arbeidsmarkt (arbeidsmarktperspectief).
- Niveau 2 heeft een zelfstandige arbeidsmarktrelevantie en relevantie in de doorstroom. De doorstroom van gediplomeerde Medewerkers DTP naar niveau is hoog, 75% stroomt door. Het aantal

gediplomeerde schoolverlaters op niveau 2 dat uitstroomt naar de arbeidsmarkt is klein, jaarlijks rond de 35 gediplomeerden.

- Niveau 3 heeft een zelfstandige arbeidsmarktrelevantie en relevantie in de doorstroom. De doorstroom van gediplomeerde Allround DTP-ers is 46%.
- De branche verwacht dat ze jaarlijks maximaal 40 gediplomeerden op niveau 2 kan opnemen. Dit sluit aan op de prognose van het aantal gediplomeerden dat de komende jaren beschikbaar komt voor de arbeidsmarkt.
- Het is de verwachting dat de vraag naar dtp'ers op niveau 3 de komende jaren zal afnemen. Dit sluit niet aan de op de prognose van het aantal gediplomeerden dat de komende jaren beschikbaar komt voor de arbeidsmarkt. Het aantal gediplomeerden neemt toe, het aantal vacatures neemt af. Daarnaast hebben gediplomeerden te maken met verdringing door Mediavormgevers.
- Sleutel ligt in het stabiliseren van het aantal studenten op niveau 2 en reduceren van het aantal studenten op niveau 3.

6. Nuances in de context

- De arbeidsmarkt in de creatieve sector is anders van samenstelling dan in traditionele sectoren. Er zijn relatief veel zzp'ers en flexwerkers. Hoe groot dit actuele aandeel onder gediplomeerde dtp'ers is op het niveau van de kwalificatie, weten we niet precies.
- De verwachting van het CPB is dat het hoogtepunt van de economische groei voorbij is. In de prognoses van het aantal vacatures is deze verwachting verwerkt.
- Uit onderzoek naar de eerste bestemming van gediplomeerde mbo-verlaters van de opleiding Mediavormgeving en onderzoek door brancheorganisatie GOC blijkt dat vacatures voor dtp'ers ook worden vervuld door mediavormgevers (verdringing).

7. Advies SBB

Op basis van de conclusies en nuances adviseert het bestuur van SBB:

1. Actualiseer de kwalificaties versneld. Dit is al gebeurd, het geactualiseerde kwalificatiedossier Mediamaken wordt per 1 juli 2019 door OCW vastgesteld.
2. Continueer op niveau 2 het huidige moratorium, waarbij de studentenaantallen eerder zijn bevroren op het niveau van oktober 2017. De instroom voor 2020-2021 wordt hierbij gehandhaafd op het niveau 2019-2020. Er is op niveau 2 sprake van een betrekkelijk laag en stabiel aantal gediplomeerden dat de arbeidsmarkt betreedt (minder dan 40 per jaar). De branche heeft aangegeven over voldoende opname capaciteit te beschikken. DTP/Mediamaken niveau 2 is daarnaast vaak de enige opstap in de creatieve industrie.
3. Neem op niveau 3 instroombeperkende maatregelen. Reduceer de instroom voor 2020-2021 met 20% ten opzichte van de instroom voor 2019-2020. Dit werkt cumulatief door op het moratorium dat al voor dat schooljaar is ingesteld. Uit recent arbeidsmarktonderzoek door de grafimediabranche blijkt dat het aantal vacatures voor dtp'ers daalt, ook in de toekomst zullen eerder minder dan meer dtp'ers gevraagd worden. In de bijlage is een onderbouwing opgenomen over de omvang van de instroombeperking.
4. Blijf ruimte bieden voor cross-overs en andere experimenten, maar wel binnen het afgesproken aantal ingeschreven deelnemers. Het totaal aantal deelnemers mag niet stijgen via een alternatieve route. Sluiproutes moeten voorkomen worden, bijvoorbeeld door studenten in te schrijven op een andere opleiding en dan in een volgend schooljaar alsnog naar een opleiding Mediamaken over te schrijven.
5. Het betreft een aanpak voor 1 jaar. Het streven is volgend jaar de vervolgstap te bepalen. Doe in de tussentijd meer onderzoek naar de arbeidsmarkt. Hiervoor is o.a. een uniform alumnionderzoek vereist. De verbeterde arbeidsmarktrelevantie van het nieuwe kwalificatiedossier Mediamaken dient hierbij ook in ogenschouw te worden genomen. Betrek bij de vervolgspraak over niveau 2 ook de uitkomsten van de lopende verkenning van de heer Van Gils met betrekking tot niveau 2, zodra dit beschikbaar is.

Bijlage: Onderbouwing instroombeperking DTP/Mediamaken Niveau 3

Het A&O-fonds Grafimedia en GOC hebben begin 2019 een vacatureonderzoek uitgevoerd waarbij door Panteia 1.503 bedrijven in negen branches telefonisch werden geënquêteerd. Uit de rapportage "Arbeidsmarktontwikkeling grafimediabranche en instroomkansen Mediavormgevers en DTP-ers" van 27 maart 2019 blijkt dat er in 2018 totaal 416 vacatures voor dtp'ers zijn vervuld. Ten opzichte van 2017 is het aantal vacatures met 22% gedaald. Vervanging van personeel is de belangrijkste oorzaak voor het ontstaan van vacatures en niet de groei van werkgelegenheid. GOC voorspelt dat in de toekomst eerder minder dan meer dtp'ers gevraagd zullen worden. Een deel van de dtp'ers (ca. 20%) werkt buiten de grafimediabranche, dat verhoogt het aantal vacatures van 416 naar 500.

Uit vacatureonderzoek van SBB blijkt dat iets meer dan de helft van alle dtp-vacatures geschikt is voor schoolverlaters (250 vacatures) en dat daarvan 75% geschikt is voor niveau 3 (185 vacatures). Andere werkzoekenden en baanwisselaars zijn vooral in deze sector sterk concurrerend voor gediplomeerden, er is ook verdringing door Mediavormgevers. Stel we nemen als uitgangspunt dat de arbeidsmarkt behoefte heeft aan een instroom van 150 gediplomeerde dtp'ers op niveau 3. Dat zou het volgende betekenen:

Aantal studenten in het laatste schooljaar DTP niveau 3	aantal
gediplomeerden beschikbaar voor werk	150
zzp'ers onder gediplomeerden (6%)	21
te verwachten doorstroom hbo (46%)	161
tussentijds uitval/door naar andere opleiding (5%)	18
<i>totaal aantal studenten in het laatste studiejaar</i>	<i>350</i>

Als we ervan uitgaan dat een niveau 3-opleiding gemiddeld bijna 2,5 jaar duurt (doorstromers vanuit niveau 2 volgen een verkort traject) leidt dit tot een totaal aantal van 850 ingeschreven studenten op niveau 3. Afgezet tegen het huidige aantal van 1.050 studenten betekent dat een reductie van 200 studenten (ca. 20%). Om het totaal aantal studenten met 20% te reduceren, wordt geadviseerd ook de instroom met 20% te reduceren.